

«виросити» у своїй свідомості та, перебуваючи у просторі «духовного буття» із вихованцями, зреалізувати життєву і професійну позицію вчителя-вихователя. Відповідно вибір стратегії та принципів виховної діяльності залежатиме від ступеня індивідуально- особистісного розвитку педагога. Ці положення є ключовими у професійній підготовці вчителів початкових класів, бо формування особистісного потенціалу дітей молодшого шкільного віку здійснюється через відображення моделі образу авторитетного, ідеального, досконалого дорослого, зокрема педагога, який є не просто умовою, засобом, а джерелом розвитку та їхнього перетворення в активного суб'єкта життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Профессионально-культурное становление студента в образовательном процессе / отв. ред. В. В. Игнатова, О. А. Шушерина. – Томск: изд-во Томск. госуд. ун-та, 2005. – 264 с.
2. Семиченко В. А. Психологічна структура педагогічної діяльності / В. А. Семиченко, В. С. Заслуженюк: у 2 ч. – К.: Видав.-поліграф. центр «Київський університет», 2000. – Ч. 2. – 230 с.
3. Чобітько М. Г. Самовдосконалення студентів-майбутніх учителів – у процесі особистісно орієнтованої професійної підготовки / М. Г. Чобітько // Педагогіка і психологія. – 2004. – № 1. – С. 57–69.

Тетяна Білоус
(Суми, Україна)

ЩОДО СУТНОСТІ ПОНЯТЬ «ТРЕНОВАНІСТЬ» ТА «ТРЕНУВАННЯ» У ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ ДО РОБОТИ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

The concepts of «fitness» and «training» of employees of the Internal Affairs bodies (IAB) of Ukraine to work in extreme conditions are examined and substantiated. The conducted studies have shown that orientation of training to professional reliability suggests involvement of police officers in training of professional skills, qualities, personal properties in performing various exercises which simulate the extreme conditions in various forms.

Key words: *extreme conditions, training, fitness, exercise, reliability.*

З урахуванням вимог відбору працівників до лав органів внутрішніх справ (ОВС) України за станом здоров'я, психіки, якостями особистості в умовах професійної підготовки до роботи в екстремальних умовах, на

перший план виходить питання тренованості до роботи в цих умовах [5, с. 64]. Зокрема, вагомий науковий внесок у дослідження понять «тренованість» та «тренування» у працівників ОВС України до роботи в екстремальних умовах зробили відомі вчені А. Говертс, В. О. Криволапчук, Г. Сельє, Г. І. Царегородцев.

Для нашого дослідження важливо визначити сутність понять «тренованість», «тренування» та способи їх реалізації. Тренованість – це «складне багатофакторне поняття, яке включає в себе рівень технічної, тактичної, фізичної, психологічної, функціональної підготовленості спортсмена, в сукупності та визначають рівень його загальної і спеціальної спортивної працездатності, готовності до досягнення вищого спортивного результату» [4]. Фізична тренованість – це ступінь можливості виконання фізичних навантажень, які вимагають витривалості, сили або гнучкості та зумовлені поєднанням фізичної активності з генетично переданими здібностями [4].

В інтегральному розумінні під терміном «тренованість» мається на увазі стан організму, що досягається за допомогою будь-якого тренувального навантаження, зміст якого може бути різним за своїм впливом і характером [11, с. 232]. Звідси специфічність вияву «тренованості» властивостей організму – здатність зазнавати зміни в процесі виконання м'язового, інтелектуального, емоційного навантажень. По суті, термін «тренованість» є еквівалентним поняттю «стан здоров'я», під яким розуміється «стан повного фізичного, душевного, соціального добробуту» [11, с. 233], і досягається він під впливом змінюваного і ускладнюваного навантаження.

Важливою умовою у розвитку і формуванні стану тренованості (не тільки спортивної) є оптимальність впливу подразника. Оптимальне навантаження, викликаючи фізіологічний стрес [8], стимулює позитивні морфофункціональні зміни в організмі, виводячи його на більш інтенсивний режим роботи. Ті навантаження, які виходять за рамки оптимальних (маються на увазі екстремальні, виснажливі), ведуть до дистресу, до необоротного виснаження резервів адаптації – дизадаптації [1]. Тобто ускладнення навантаження повинно бути поступовим і послідовним.

З точки зору фізіологів, стан тренованості людини – це реакція (відповідь збудливих систем на зовнішні й внутрішні стимули) функціональних систем, спрямована на отримання корисного результату [6; 7]. Бельгійський професор А. Говертс [3] дуже вдало підкреслив, що «тренованість» являє собою «стан, який мобілізує всю

систему організму, з тим, щоб дозволити йому адаптуватися до всіх фізичних дій» [3, с. 18]. Отже, тренуваність досягається під впливом як активності та діяльності самої людини, так і стимулюванням ззовні.

Тренування (від англ. to train – виховувати, навчати) – комплекс вправ для тренування в чому-небудь. Тренування – система підготовки організму людини з метою пристосування його до підвищених вимог і складних умов роботи та життя [10]. Тренування здійснюється через практичні, секційні, самостійні заняття, позааудиторну та спортивну роботу, тобто будь-яку практичну діяльність людини, яка відповідним чином організована. Методами тренування є словесні, наочні, практичні, безперервні та інтервальні на виховання фізичних якостей, ігрові та змагальні.

Шляхами досягнення тренуваності або методами тренувань є: вправи, завдання, ігри, задачі стереотипного, діагностичного, евристичного характеру. Згідно з освітньо-кваліфікаційною характеристикою Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ [9, с. 18], професійні задачі класифікуються таким чином: стереотипні – передбачають діяльність відповідно до заданого алгоритму, що характеризується однозначним набором добре відомих, раніше відібраних складних операцій і потребує використання значних масивів оперативної та раніше засвоєної інформації; діагностичні – передбачають діяльність відповідно до заданого алгоритму, що містить процедуру часткового конструювання рішення з застосування відповідних операцій, потребують використання значних масивів оперативної та раніше засвоєної інформації; евристичні – передбачають діяльність за складним алгоритмом, що містить процедуру конструювання рішень, потребують використання великих масивів оперативної та раніше засвоєної інформації [9, с. 18].

Це означає необхідність розробки і впровадження в процес підготовки у ВНЗ МВС України окремих вправ, задач, завдань, різного характеру на надійність в екстремальних умовах. Їх формами можуть бути: а) індивідуальна робота (самостійна робота, домашня робота та ін.); б) групова робота (тренінг, мозкова атака, міні-групи, фокус-групи, робота в парах та ін.); в) фронтальна робота (виїзні й практичні заняття, дискусії, змагання, тощо) [2].

Отже, спрямованість підготовки на професійну надійність передбачає залучення працівників ОВС до тренувань професійних умінь, якостей, властивостей особистості через виконання різноманітних вправ, які імітують екстремальні умови в різних формах. Ці вправи мають відповідати за змістом: 1) структурі професійної готовності до роботи в

екстремальних умовах у працівників ОВС: на мотивацію, володіння емоціями, самовладання, волю, перенос знань в нові умови, відтворення професійних дій у різних умовах, які ускладнюються, самоконтроль, самооцінку, формування особистих якостей, фізичну підготовленість; 2) екстремальним умовам, їх впливу та поєднанню різних умов у комплекси: імітують і відтворюють їх, даються для аналізу і розв'язання; 3) характеру діяльності працівника ОВС: діагностичній, стереотипній, евристичній під впливом екстремальних умов та їх поєднанню [2, с. 116].

Професійна діяльність на основі надійності передбачає такі складові: соціальну (відображає зміну соціальної ролі, коло і зміст спілкування, включення в структуру нового колективу і виникнення прагнення до самоствердження, корекцію потреб та системи цінностей, засвоєння норм і традицій); діяльну (відображає пристосування до нових психофізіологічних навантажень, ритму життя та засвоєння форм і методів роботи); психологічну (відображає перебудову мислення та спілкування відповідно до умов праці працівників ОВС, зростання ролі функцій уваги, пам'яті, зорового сприйняття, збільшення емоційної напруги, випробування і тренування волі, стійкість мотиваційної спрямованості, реалізацію задатків і здібностей) [5, с. 64].

Таким чином, тренування на основі забезпечення надійності повинні здійснюватися в таких напрямках змісту підготовки: фізичної; соціальної та психологічної (поведінка, спілкування, емоції, воля, пізнавальні процеси в екстремальних умовах); пізнавальної; операційної (професійні вміння).

Етапи організації тренування з метою формування у працівників ОВС практичних умінь і навичок можна сформулювати таким чином: постановка задачі; роз'яснення способів виконання задачі через знання (розвиток свідомості); практичний показ; виконання вправ; удосконалення в тренуванні та в закріпленні вправ; здійснення контролю [2].

Тренуванню підлягають дії в екстремальних умовах та якості, властивості особистості, які забезпечують надійність на всіх етапах роботи. Забезпечення надійності передбачає набуття практичного досвіду роботи [5, с. 64] на етапах перед входженням в екстремальні умови, під час перебування в них, після виходу з них, що вимагає наявності різних функціональних станів організму, різної саморегуляції, мобілізації, відновлення тощо. Отже, тренування розрізняється за завданнями, змістом та етапами.

Ускладнення вправ можливе за напрямками: збільшення самостійності; збільшення творчості; зменшення часу; зменшення даних чи їх надмірність (в незвичних умовах); поєднання кількох екстремальних умов; створення конфлікту інтересів (життя чи обов'язок), умов для боротьби мотивів, ситуацій вибору; увага до одного етапу роботи в екстремальних умовах чи до кількох етапів; поєднання кількох цілей. Для цього потрібні тренування щодо відновлення функціонального стану організму, роботи в команді, особистої безпеки, користування своїми правилами, підтримання високої працездатності. Тренуванню також підлягають: самоконтроль, відповідальність, почуття обов'язку, дисциплінованість, адекватна самооцінка, вольові якості й самовладання, якщо розглядати їх як фактори надійності професійної діяльності працівників ОВС України.

Проаналізувавши дослідження з понять «тренуваність» та «тренування» ми можемо зробити висновок, що тренуваність у працівників ОВС досягається під впливом як активності та діяльності самої людини, так і стимулюванням, а тренування розрізняються за завданням, змістом та етапами, але обов'язково необхідна спрямованість на професійну надійність підготовки працівників ОВС України до роботи в екстремальних умовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аршавский И. А. Биологические и медицинские аспекты проблемы адаптации и стресса в свете данных физиологии онтогенеза. – В кн.: Актуальные вопросы современной физиологии. – М., 1976. – С. 114–191.
2. Білоус Т. Л. Формування професійної готовності до роботи в екстремальних умовах у майбутніх працівників органів внутрішніх справ України [Текст] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Білоус Тетяна Львівна; Держ. ВНЗ «Донбас. держ. пед. ун-т». – Слов'янськ, 2015. – 179 с.
3. Говертс А. Спортивная медицина. – В кн.: Труды XII юбилейного международного конгресса. – М. : Медгиз, 1959. – 632 с.
4. Контроль за состоянием тренированности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ns-sport.ru/kontrol-za-sostoyaniem-trenirovannosti.html>
5. Криволапчук В. О. Тактика дій працівників міліції у типових та екстремальних ситуаціях під час виконання службових обов'язків із охорони громадського порядку: навч.-метод. посіб. / В. О. Криволапчук, А. С. Васильєв. – К. : ВПЦ МВС України, 2006. – 133 с.
6. Ломов Б. Ф. О системном подходе в психологии / Б. Ф. Ломов // Вопросы психологии. – 1975. – № 2. – 31 с.
7. Марищук В. Л. Методики психодиагностики в спорте / В. Л. Марищук, Ю. М. Блудов, В. А. Плахтиенко, Д. Р. Серова. – М. : Просвещение, 1984. – 229 с.
8. Селье Г. Очерки об адаптационном синдроме / Г. Селье. – М., 1960. – 254 с.
9. Стандарт вищої освіти вищого навчального закладу. – Сумська філія ХНУВС, 2013. – 273 с.

10. Тренінг [Електронний ресурс] // Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Тренінг>
11. Царегородцев Г.И., Шингаров Г.Х. Философский аспект психосоматической проблемы / в кн.: Общество и здоровье человека. – М. : Медицина, 1973. – С. 229–242.

Тетяна Герлянд
(Київ, Україна)

РОЗВИТОК ПРОЕКТУВАЛЬНИХ ВМІНЬ УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ: ФУНКЦІОНАЛЬНА РЕАЛІЗАЦІЯ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ

The paper discusses the topical problem of development of the design skills of students of vocational education institutions, functions and ways of their realization, which ensures the acquisition by the personality of major general and vocational competences.

Key words: *project, technology, competence, professional activity.*

Модернізація професійної освіти відбувається під впливом змін на сучасному ринку праці. Ринкові перетворення не тільки змінили попит на робочу силу, зажадали нових якостей людського капіталу, а й є орієнтованими, перш за все, на становлення особистості випускника установ професійної освіти, формування перспективного соціуму, спрямованого на створення ресурсу для інноваційної економіки.

Проектні технології та методика їх рішення є предметом дослідження багатьох наук: педагогіки, соціології, економіки, архітектури, дизайну та ін. Застосування проектних технологій у вивченні різних навчальних предметів і дисциплін, визначення їх сутнісних характеристик, способів розробки і методики дозволили виділити в дидактиці самостійний напрям досліджень, який називається проектним підходом у навчанні (В. Гузеєв, Е. Полат, Г. Селевко та ін.).

Відповідно до цього підходу формування загальних і професійних компетентностей учнів розглядаються як спеціально організована їхня самостійна освітня діяльність під керівництвом педагога за рішенням значущої для них проблеми. Організовувані ним (педагогом) проекти дозволяють створювати проблемні професійні ситуації, керувати навчанням, активізувати пізнавальну діяльність учнів, а також сприяють більш ефективному засвоєнню знань, розвитку таких важливих для майбутнього фахівця умінь – проектувальних.